

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ДЕРЖАВНОГО ВТРУЧАННЯ У ПЕРЕРОЗПОДІЛ ДОХОДІВ

Стаття присвячена теоретико-методичним проблемам дослідження факторів впливу державного регулювання процесів розподілу доходів. Аналізується ефективність державного регулювання перерозподілом доходів.

Статья посвящена теоретико-методическим проблемам исследования факторов влияния государственного регулирования процессов распределения доходов. Анализируется эффективность государственного регулирования перераспределения доходов.

The paper is devoted to theoretical and methodic problems of research of factors of influence of the state regulation of the processes of incomes distribution. The efficiency of state regulation of redistribution of incomes is analyzed.

Відомо, що державне регулювання, як і ринковий механізм, має свої плюси та мінуси. В цьому контексті значимим і вагомим стане вибір співвідношення державних та ринкових пропорцій взаємовпливів на проведення економічних відносин, а в деяких випадках і спільні дії щодо управління народним господарством, тобто, коли ринок дає збій, держава може відкоригувати результати його роботи і домогтись поліпшення функціонування економіки.

Однак саме по собі державне регулювання економіки далеко не ідеальне. Воно також має свої недоліки, які самі можуть служити джерелом економічної неефективності. Прикладом цього слугує теорія суспільного вибору, яку розробляли свого часу Дж. Б'юкенен, Д. Мюллер, У. Нісканен, М. Олсон та яка спрямовується як раз на дослідження чинників неефективності державного регулювання економіки.

Державні заходи, які покладаються на перерозподіл національних доходів, в економічній науці оцінюються неоднозначно. Деякі науковці вважають, що активне втручання держави в процеси збору та перерозподілу фінансових ресурсів, важелі вирівнювання доходів населення призводять до зниження ділової (підприємницької) активності в суспільстві й скороченню ефективності відтворювальних процесів у виробництві в цілому.

Зменшення підприємницької активності, у свою чергу, обмежує розміри надходження податків, обумовлює необхідність формування інших заходів для реалізації державних програм щодо соціальних виплат, адже їх невиконання спонукає до зростання негативних

настроїв в суспільстві. Адже, як зауважує П. Хейне, дійсно люди, що мають яхти – багаті, а люди, які риються на смітниках – бідні.

Але якщо державою будуть введені нові правила, згідно з якими кожен власник яхти буде обкладатись щорічним податком у 10 тис. дол. США, які будуть надходити до спеціального фонду "смітників", та якщо кожний із цих "поміічників" одержить право на отримання з цього фонду щорічної грошової допомоги, наприклад, у розмірі 2000 дол., то швидше за все, відбудеться наступне: кількість власників зареєстрованих яхт скоротиться, а число осіб, що називають себе "поміічниками", дивно швидко зросте.

Нерівність у розподілі доходів породжує в країні соціальне розшарування суспільства на багатих і бідних. Визначення бідності, так само як і визначення щастя та благополуччя, є поняттям достатньо складним.

Як правило, основою для ідентифікації бідності визначається мінімальний споживчий бюджет. У такому бюджеті видаткова частина складається на основі набору життєво необхідних людині або його родині споживчих товарів, послуг та інших витрат. Мінімальний споживчий бюджет людини (родини) розглядається як бюджет фізіологічного мінімуму, як мінімальні заходи щодо підтримки здоров'я та благопристойності, або як бюджет мінімального достатку. Мінімальний достаток визначається як границя сімейного доходу, за якою не забезпечується відтворення населення. На його основі визначається поріг бідності і розраховується так званий прожитковий мінімум.

Поряд із мінімальним споживчим бюджетом розраховують також раціональний та реальний споживчі бюджети. Раціональний споживчий бюджет – це теоретично розроблений ідеальний бюджет, у якому видаткова частина формується, виходячи із раціональних норм споживання матеріальних та духовних благ, послуг у їх визначеному й доцільному з наукового погляду наборі споживчих продуктів. Раціональний споживчий бюджет – це інструмент соціально-економічного аналізу й орієнтир, або мета, до якої варто прагнути. Реальний споживчий бюджет відбиває доходи і витрати родин, які реально склались, та які обчислюються за місяць або рік.

Перерозподіл доходів пов'язують також із витоком коштів. За розрахунками А. Оукена, витік через “діри худого відра перерозподілу” складає 250 дол., з кожних 350 дол., що призначені для грошової допомоги. Кошти ідуть, в основному, не за призначенням, а спрямовуються на утримання чиновників, розкрадаються, тощо.

Неокласики сучасного спрямування вказують також і на ті обставини, що нерівність у доходах, у значній мірі породжується об'єктивною дією ринкового цінового механізму. Адже прагнення цілком знищити диференціацію доходів означало б намір цілком зруйнувати сам ринковий механізм.

Інші науковці вважають, що скорочення ролі держави у регулюванні доходів населення призведе до росту диференціації доходів, соціальної напруженості, загострення соціа-

льних конфліктів, а в підсумку до падіння виробництва, зниження його ефективності.

Різномірні наукові підходи до значення та меж державного втручання у перерозподіл доходів зводяться у кінцевому підсумку до проблем протиставлення ефективності державного впливу і соціальної рівності, та соціальної справедливості такого перерозподілу.

Тому масштаби втручання держави у перерозподіл доходів повинні визначатись рівнем економічного розвитку країни, співвідношенням політичних сил, духовними підґрунтям суспільства, а також визначеним рівнем суспільної самосвідомості.

БИБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Аткинсон Э. Б. Лекции по экономической теории государственного сектора / Э. Б. Аткинсон, Дж. Э. Стиглиц. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 832 с.
2. Базилевич В. Д. Державні фінанси: Навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; За заг. ред. В. Д. Базилевича. – К.: АТІКА, 2002. – 368 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів. – К.: Основи, 2002. – 547 с.
4. В. С. Власюк. Важелі управлінських впливів на проведення фінансово-кредитної політики: Монографія. – Д.: ДНУЗТ, 2006. – 268 с.
5. Деньги: [Публ. зарубез. ученых-экономистов по вопросам ден. политики в условиях рыноч. отношений / Сост. авт. вступ. ст. А. А. Чухно]. – К.: Украина, 1997. – 509 с.

Надійшла до редколегії 19.02.2008.